

HARMADIK RÉSZ.

Házasságkötési- és esketésiek.

[A *Házasságkötés* előzetes kikérdezés és esketés, adott esetben házasságra fejedelmi engedélynyerés, esketéskor másodszori kikérdezés által megy végbe; formáit az egyházi törvény és gyakorlat állapította meg.

Első a kihirdetés, mit egyvallásuaknál a rendes pap három egymásután következő vasárnap vagy a nagy ünnepek második és harmadik napján — első nap, mikor az Urvacsora kiosztatik, házassági hirdetés nincs — a dél-előtti isteni tisztelet végeztekor a szószékről ekként tesz meg: «*Jelentem a gyülekezet előtt, hogy N. N. unitárius hitvallásu ifju legény (özvegy férfi) eljegyezte magának jövődöbeli hitestársul N. N. unitárius hitvallásu hajadon leányt (vagy özvegyasszonyt). A mi most először (másodszor, harmadszor) hirdettetik*».

Különböző vallásuaknál a kihirdetésnek mindkét fél templomában meg kell történni; valamint az egyvallásuak is, ha különböző községben laknak, mindkét fél illetékeségi helyén kihirdetendők.

A kihirdetés alól általában, vagy a másodiktól és harmadiktól fontos esetekben a püspök vagy a felhatalmazását bíró esperes megszabott díjért felmentvényt (*dispensatio*) adhat. Házasságot kizáró vérségi közelség — első- és másodfoku rokonság vagy sógorság — eseteiben a fejedelem ad arra megszabott díjért vagy szegénység esetében díjtalanul engedélyt a püspök felterjesztésére.

Második a kikérdezés. Ez kétszer történik meg; először külön-külön csupán az illető házasfél és két tanu

jelenlétében, másodszor nyilvánosan a menyegző, illetőleg az esketés alkalmával. A kikérdezés formája ez: «*Kérdelek téged, vőlegény Atyámfia! szereted-e azon becsületes hajadont (ifjút vagy özvegyet), kit magadnak eljegyeztél?*» Mire a kérdezett így felel: «*Szeretem*». «*Szabad akaratból és nem kényszerítésből veszed-e őt magadnak (méssz-e hozzá) jövődöbeli házastársul?*» Erre a kérdezett feleli: «*Szabad akaratból és nem kényszerítésből*». «*Nem adtad-e szavadat, gyűrűdet vagy más jegyedet valakinek másnak, mi által ez jogos igényt tarthatna még most is hozzád?*» Erre a kérdezett ismét így felel: «*Nem adtam*».... A leendő menyasszony szintén így kérdeztetik ki.

Mikor az esketésre az előkészület e szerint már meg van téve, az eskető lelkész — s e tisztet a legújabb országos törvény értelmében bármelyik fél lelkésze teljesítheti — egy rövid alkalmoszerű imát mond, mit a jelenlevők fennállva hallgatnak és mondnak után; ezután az ugynevezett esketési beszédet (Agenda) tartja meg, mit a gyülekezet ülve hallgat végig. Ennek végeztével van a második nyilvános kikérdezés a fennebbi formában. Ekkor a lelkész az eskütétel elmondására ünnepélyesen felszólítja a házasfeleket, a minnek formája ez:

«*Én N. N. esküszöm az egy élő igaz Istenre, a mi Urunk Jézus Krisztusnak szent Atyjára, hogy N. N.-et, kinek jobbkezét jobbkezemmel fogom, szeretem, szeretetből és nem kényszerítésből veszem őt magamnak (megyek ő hozzá) jövődöbeli hites-társul; őt sem egészségében, sem betegségében, sem boldog, sem boldogtalan állapotában hitetlenül el nem hagyom; vele élek, vele tünök és szenvedek, holtomiglan és holtaiiglan. Isten engem úgy segítjen*».

Ha valamelyik házasfél más vallásu, az esküt annak hitvallása szerint kell módosítani. Így a helvét és ágostai hitüeknél ez után: «*Én N. N. esküszöm az egy élő igaz Istenre*» oda kell mondani: «*a ki Atya, Fiu, Szent Lélek, teljes Szentháromság, egy örök Isten*», a róm. és gör. katolikusoknál és gör. keletiekénél pedig ezt is: «*Szüz Máriára és Istennek minden szenteire*».

Ekkor a lelkész imára hívja fel a gyülekezetet, a mit *Mi Atyánk*-kal és ugynevezett *Megáldás*-sal zár be.

Házasságkötés vagy szokásos kifejezés szerint az esküvő történhetik a templomban, a házastársak közül a menyasszonynál és a papi háznál is; két tanu személyes jelenléte mindenik esetben, mindenhol elmulaszthatlanul szükséges].

A) Általánosak.

I.

Szeretet Istene! Jelenj meg közöttünk a szeretet ez ünnepén égi segélyeddel. Adjad, hogy a fogadás, melyet ez ifju pár a te nevedben letenni készül, legyen a te dicsőítésedre, nekik pedig teremje meg a házas élet örömeit és boldogságát. Amen.

Keresztény Gyülekezet! Együttlétünk tudvalevő célja: egymást szerető két szívnek a szeretet boldogságot ígérő szövetségében az egyház szertartásai szerint egybeköttetése, tehát menyegzői ünnepély; igen, Atyámfiai! egy földi származásu frigy, mely az ég nevében köttetik, halandók szövetkezése a halhatatlan lélek világi boldogsága elérhetésére. Menyegzői ünnepély! Oh van-e közöttetek, kinek szive sebesebben ne dobogna e két szóra, mely annyi szép gondolatot, oly titokszerű érzelmeket foglal magában és fejez ki? E két szó olyan, mint az egyiptomiak képirása, melynek minden jegye egy-egy emlékezetes mondatot, gyakran egész történetet foglal magában. Ez jelképezi az emberi nem köztestvériségét, ez oltalmazza a szivekben a szeretet érzését a kihasználástól, ez legbiztosabb öre a közerkölcsiségnek, ez örök kedves vendége a társasági életnek, a népek és nemzetségek életfájának virágzása, az emberben lakó égi szellem tökéletesedésének embernyomokról embernyomokra átszállítója, nemünk földi és mennyei boldogságának közvetítője.

Ez Atyámfiai! a házasság magasztos képének eszményies körrajza. És az emberiség e nagy célok tiszta tudatának birtokában kötelességeinek érzetétől vezetve mintegy ösztönszerű engedelmességgel halad ez irány felé. Mint a földnek örök vonzereje felületéhez köti a földi, a napé magas körében forgatja az égi testeket: úgy füzi össze, úgy irányozza nemünket a rokonszenv hatalmas érzése, testvérlelkek egyesülni vágyó természete. A férfi,

bárminő állást foglalt el a társadalomban, bármely munkakörbe állította sorsa, előbb-utóbb érezni kénytelen, hogy szívében ür van, a mit csak egy őt szeretni és boldogítani tudó nő birása tölthet be; ezért a férfinak nősülni kell, ugy hozza magával természete. Szintugy a leány. Neki már gyermekkorában a bábok gyönyörűségének kedvencz tárgyai, melyekben jövő rendeltetésének képe tükröződik vissza; tanulmányai végeztével virágokat ültet és ápol, regéket olvas, dallal és zenével, táncz és költészet közt tölti napjait; vágyik a társaságokba, s nem is sejtve, ismeretlen érzés lopódzik szívébe, mit nem képes megmagyarázni, óhajtozik és nem tudja hová, keres és nem tudja mit: a csillagok égi fénye és a hold sápadt képe, madár-ének és a nyári szellőnek a völgyek virágával játszadozása — minden, minden egy nagy érzést ébreszt fel benne, mit ő szelid önmegadással fogad, félve néz ide-oda maga körül és a távolban ábrándjai közt és az életben titkosan s akaratlanul egy égi ösztön sugallatából keresi szerető lelkének szerető társát. Igen, eljött az idő, midőn neki szeretni kell: *ez női rendeltetése.*

Költőinek látszó kép, ugy-e Keresztény Atyámfiak? pedig ez a legprózaibban, a legkézzelfoghatóbban mutatja ama komoly igazságot: a házasság természeti törvény, isteni parancsolat eredménye, a kereszténységben a polgári társaság egyik legmagasabb célja s a legtökéletesebb földi boldogság kútfeje. Tehát ezt igy, a szív poezisének ragyogó szépségében fogni fel és az életbe vinni át emberi, keresztényi és polgári, sőt a mi helyzetünket tekintve, valóságos nemzeti kötelesség.

És mégis csodálatos, Keresztény Gyülekezet! hogy a házassodás mellett szóló ennyi győző ok és fontos tekintet daczára is — a mint ezt a mindennapi életben tapasztaljuk — valódilag mivelts ért elméjük között soha az ugy elő nem fordult, hogy megkötése a jegyeseknek és szülőknek, általában pedig mindazoknak, kik ezeknek sorsa által érdekelve vannak, némi szorongást ne okozott volna. És tán méltán. Avagy midőn egy férfi és hölgy azon ponton állnak, hogy az ismert multtól elválva az ismeretlen jövőnek nyujtsák kezeiket: tehetnék-e ezt megilletődés nélkül? Hiszen amaz évek rendesen a gyermekkor gondtalanul lefolyt évei valának. Ne csudálkozzatok, ha sajnálják, ne, ha forrón emlegetik, még akkor se, ha megkönyezik. Mentek lehetnének-e ők

minden aggodalomtól és félelemtől, ha bár kezét a szeretet szavai, a remény biztató ígéretei között nyújtó új pártfogó avval kecségtetné is, hogy folyvást elyseumi mezőkön, tündérországokon keresztül, magába a paradicsom kertébe fogja vezetni? Hiszen kell-e, lehet-e paradicsomibb élet, mint a melyet az ifju s kivált hajadon a szülői háznál, az élet virágzó szakában tölt el? Oh Keresztény Atyámfiai! az eljegyzés, a kihirdetés, a menyegzői ünnepély mind-mind a leány és szülők, az apai ház és rokonok közötti viszony régi és megszokott édes kötelékeinek lassankénti szakadozása; érzékenyen kell ennek hatni minden ifju párra, minélfogva én az aggodalmakat, a szorongattatást avagy csak a mondottak által is teljesen igazoltaknak látom.

De vannak ez általános okok mellett más, leginkább a mátkapár egyéniségéből származó okai is a benső szorongásnak, melyek nem kisebb fontosságúak. Legyen szabad egy pár vonásban ezeket is érintenem.

Mondjátok meg Atyámfiai! melyik férfi az, a ki azon pillanatban, midőn egy szerető lény gondját egészen magára veszi, ne érezné e lépés fontosságát? Ki az, a kinek lelkében ilyenkor önkénytelenül ily kérdések ne támadnának: vajjon nyujthatok-e én annyi örömet, kényelmet és boldogságot leendő hitvesemnek, mint a mennyit otthon élvezett? Vajjon kipótolhatom-e a szülők, főleg az édes anya gyöngédségét, gondosságát és szeretetét? Vajjon tudok-e annak elhagyandó szerettei, leánykori barátnéi és örömei, szóval oly sok és nagy veszteség helyett egymagam elég kárpótlást nyujtani? És végre vajjon magam is megtalálom-e benne azt, a mit keresek, leszek-e oly elégedett, oly boldog, mint a minék reméllése engem e fontos elhatározásra birt?

A hölgy viszont így szólhat magához: szivem, te most oly boldog sziv! vajjon nem ámitottad-e el önmagadat? Vajjon birsch-e elég képességgel kielégíteni, boldoggá tenni oly szivet, melynek ez előtt a világ tárva állott változatos örömeivel, az élet kínálkozott minden kedvtelésével? Vajjon állandó lesz-e a viszony, melyet kötsz, kedves-e az új helyzet, melynek küszöbére lépsz s melybe magadat oly boldog reménységgel adod át, mintha üdvödet, mennyországodat lelted volna fel?

Ime, mennyi nagy és tartalmas kérdés merülhet fel a völegény és menyasszony keblében, a melyeknek kifejezést kellett

adnom azért, mert ezekben látom körülírva azon kötelességeket is, melyek a házas életben a házastársakra várnak. Igen, kedves mátkapár! az a gondolat, hogy ti nem sokára egymáséi lesztek, a kötelességek hosszú sorát nyitja meg előttetek. Távol legyen tőlem, hogy én ezeket elősorolni csak meg is kíséreljem; mert akkor be kellene látnom jövőtökbe, ismernem kellene mindazon örömeiket, a melyek érni fognak, mindazon akadályokat és nehézségeket, a melyekkel nektek is meg kell küzdenetek; e nélkül tanácsom és útásításom olyan lenne, mint a ki kékjútazást akar rendezni a vidék és tájak, vagy haditervet készít az ellenség ereje ismerete nélkül. Én legfennebb csak azt tehetem, a mit az orvos tesz, midőn egész átalánosságban jó embereinek azt ajánlja, hogy őrizzék meg a hüléstől, a fáradságtól, a mértékletlen életmódtól, sőt még a tulságos örömeiktől is, mert mindazokból könnyen betegség származhatik; ellenben ha vigyáznak magukra, ha soha semmi- ben nem lépik át a rendes életmód közönségesen ismert szabályait, sok gyógyszerre nem szorulnak rá, hosszú életet élnek s mindvégig egészségesek maradnak.

Óvakodjatok azért, kérlek, ti is a meghüléstől; azaz: ne engedjétek, hogy az a szeretet, mely most oly boldogító lánggal ég kebletekben, melegét elveszítse, mert a testi hülésből is nehéz, a lelki hülésből pedig rendszeren a sirig tartó betegségek származnak. Óvakodjatok a fáradságtól; azaz: ne tegyétek ki egymást szerfelett nagy megpróbáltatásoknak. Tünni ugyan sokat kell az életben mindenkinek, s kiért tünnénk szivesebben, mint a kit szeretünk? de ennek is meg van a maga mértéke és határa, melyen túl a mérleg könnyen felbillen. Ne abban versenyezzetek, melyik tudja a másik türelmét hamarabb kifárasztani, hanem abban, hogy melyik szolgálta a másiknak erre legkésőbb okot. Óvakodjatok a mértékletlen életmódtól; ez alatt értem én a házas életben a fényes háztartást, a pazar költsékezést, a magamutogatást. Higyjétek el, az embernek oly kevés kell arra, hogy megelégedett legyen, hanem a külsőségekben helyezi és keresi azt, s az embereknek legalább $\frac{9}{10}$ -ét nem az anyagi szükség, hanem a nagyravágyás, a többet kívánás teszi szerencsétlenné. Rég volt az igaz, mikor az emberek a költővel tartottak: «*Kis kunyhó s hű szerelem, ez az, mit kíván szívem*»; de azért ma is vannak, a kik sorsukkal és helyzetükkel ki vannak békülve s birt helyzetökben boldogok. Legyetek

ti ezek közül valók. Még ha nem is fogtok semmiben szükségét érezni, ha mindennel birtok, a mit kívántok: a jóllét és szerencse eme vidám napjai között se felejtkezzetek el magatokról. Nézzetek előre, nézzetek a jövőre, midőn a családi élettel a gond és szükség is megszorodik. Kövessétek a jó gazda példáját, ki a termékeny években a terméketlenekről is megemlékezik. Szóval: szeressétek egymást hiven és igazán, viseltessetek egymás iránt figyelemmel és gyöngédséggel; legyetek munkások és takarékosok — aztán aztán a többit bizzátok a jó Istenre, ő, a ki jó szülőkkel áldott meg, ő, a ki szivetekben felébresztette a legszentebb érzést; ő, a ki józan értelmet és nemesen érző szivet adott, ő, a ki nem felejtkezik el azokról, a kik útaiban járnak, az erény és igazság ösvényét követik s hitőknek és vallásosságuknak abban adják jelét, hogy kötelességeiket ismerik és teljesítik — az a jó Isten nektek is gondotokat viseli, az a jó Isten titeket is megáld s hogy megáldjon, én szivemből kívánom.

Most pedig jertek, tegyetek egymásnak örök hűségi fogadást, melynek alapja a szeretet levén, az esküt megelőzőleg feleljetek meg érthető hangon a következő kérdésekre:

[Itt következik előbb a völegény, azután a menyasszony kikérdése, mint fennebb elő volt adva.]

Ünnepélyes és határozott nyilatkozatok után immár elmondhatjátok az esküt is, mi végre fogjátok meg egymásnak jobb kezét.

[Itt következik az eskü, melyet előbb ismét a völegény, azután a menyasszony mond el a lelkész után, ki azt kellően megszakitva s értelmes hangsúlyozással mondja elő — mint fennebb ez is elé volt adva.]

Elhangzék tehát az eskü is, mely a ti frigyetekeket megerősíté, kedves ifjak, e pillanat óta keresztény házaspár! Legyen ez egy égi kapocs, melyet csak a halál törhet szét az évek hosszú s boldogon töltött sora után. Mi pedig Keresztény Atyámfiai! kik e házassági ünnepélyben rész vettünk, emeljük fel szivünket ahoz, kitől száll alá minden jó adomány és tökéletes ajándék, s imádkozunk ez ifju párért, mondván:

Isten! mennyei jó Atyánk! Ime egymást szerető két sziv tett előtted örök hűségi fogadást, két ifju élet lett egygyé a te nevedben, a te akaratodat és a vallás parancsolatját teljesíteni, az emberiség nagy cél-

jának megfelelni, nemzetünket, nemzetségeket virágoztatni s egymást boldogítani kívánó tiszta szándékkal.

Oh Isten! áldásnak Istene! nézz le kegyelemmel e kis gyülekezetre s különösen ez ifju párra. Tisztítsd meg szívöket, töltsd be egymás iránt igaz szeretettel, önts beléjük egymásban való tántorithatlan bizalmat; ruházd fel a vőlegényt a lovagiasság, előzékenység s férfiúi nyájas komolyság nemes tulajdonaival; övezd a menyasszony derekát a szelidség, türelmesség, önmegadás, szeretni és megbocsátani mindig kész hajlamaival.

Tartsd meg nekik, oh Isten! hosszasan szerető szülőiket; adj nekik javukon munkálkodó rokonokat és barátokat.

Tartsd távol hajlékuktól a féltékenységet, haragtartást és egyenetlenkedés szellemét.

Adj nekik egészséget, hosszú életet, élet-szerencsét; a szeretet melegítő és életadó napját ragyogtasd felettök s gondviselésed szárnyai-val fedezd a szerencsétlenségek ellen.

Oh Isten! nyugodjék meg rajtok arczod kegyelemmel, hogy ők szívök szerint boldogok legyenek s a családi életnek élvezzék minden örömeit kettős mértékben, szülőik és rokonaik lássák bennök örömük állandó tárgyát, az anyaszentegyház általok hívőkben nevedekdjék, neved pedig legyen dicsőítve. Mi Atyánk stb.

Bezáró beszéd.

A jó Isten áldja és szentelje meg frigyeteket, áldjon és szenteljen meg titeket, keresztény házaspár! Éljetek egymással egyetértő békében, megelégedve és boldogon. Nevedekdjék általatok Isten országa. Amen.

II.

A mindenható és mindenütt jelenvaló Isten, kinek neve dicsősége betölti a mindenséget, legyen közöttünk a szeretet e frigykötésénél. Amen.

Itt hát az idő t. jegyesek! eljött az ünnepélyes óra, mely után magányotok csöndjében oly rég óta vágyott szívetek, és a mely most, eddig csak egymáshoz közeledő érzéseiteket az eskü szent szavaival örökre egyesíti. E pillanattól fogva egy új, az eddiginél határozottabb s már ennyiben is boldogítóbb pálya nyílt meg előttetek; egy pálya, melyre az emberek rendesen a remény színes lobogója alatt indulnak; egy pálya, mely a fellépőnek a földi paradicsom bájkertét mutogatja; egy pálya, melyet a képzelet az öröm, megelégedés, szeretet és boldogság fénysugaraival, mintegy tündéri ég csillagaival behintve lát maga előtt ragyogni.

És méltán; mert ha ezek valahol csakugyan feltalálhatók, ha a kebel legtitkosb szent vágyai valami úton elérhetők vagy csak részben is kielégíthetők, az leginkább a házasság életben és házasság élet által lehetséges.

Nem mondom, hogy az örömnél, a megelégedésnél és boldogságnak ezen kívül más forrása teljességgel ne lenne; mert sivatag pusztákon is akad itt-ott egy kis zöld sziget s a legroszabb esztendőnek is van néhány kedves órája; de az emberi természetet s ennek társasélet iránti vonzalmát véve fel indokul, merem állítani, hogy a házasság élet azon termékeny föld, melyben mind az öröm, mind a boldogság mélyebb gyökeret verhet; ez azon nap, mely ha tán olykor fogyatkozásokat is szenved, mindazáltal az egész életen át világít és melegít, s a szent irásnak eme szavai: «nem jó az embernek egyedül lenni» a gyakorlati életben már számtalanszor igazolták magukat. Avagy mit ér a hír és dicsőség, melyek után oly epedve vágyik az ifju kebel, ha a szív nem találja meg jutalmát? Mit ér a külső vagyon s a világnak minden kincse, ha nem érezzük a szeretet s viszonzszeretés boldogító hatását? Mit ér minden öröm és élvezet, ha nincs rokonérzelem, mely azokat táplálja és éleszsze? ha mint a lefojtott tűz, önmagukban kell hogy megemésztődjenek?! Boldogok ti t. jegyesek! kik elég korán éreztétek a házasság szükségességét s egyszersmind kölcsönös hajlam után léphettek a szent szövetségre! Boldogok ti, kiknek egymás iránti szeretetéhez a szülők, testvérek, rokonok és jó barátok öröm-könye adja a hitelesítő pecsétet! Boldog én, ki hivatalomnál fogva ily egymáshoz illő s az ifjuság virágkorát élő sziveket egyesíthetek a mindenható Istennek nevében.

Azonban ne véljétek, hogy én mint azon hadvezér, ki midőn csatára indítja seregét, tüzelő szókból csak győzelemről kíván velők szólni: a házasság élet kétségtelenül létező hátrányait említeni sem akarom; vagy mint a kereskedő a kelmének, a házasság életnek csak jobbik felét mutatom. Nem, t. jegyesek! én nem titkolom s nem is titkolhatom, mert az élet — fájdalom — erre is nem egy példát mutat — a lehető veszteségeket, midőn a házasság élet a reménylett boldogság helyett keserű gyümölcsöket terem, s a perczekig, tán napokig tartó örömet évek hosszú bánata váltja fel. De hogy ezt ti soha ne ismerjétek, soha ne érezzétek, hogy azon bol-

dogító érzések, melyek most kebleteket hevitik, örökre biztosítva legyenek, hogy azon szép remények, melyekkel most új pályá-tokra indultok, valósuljanak; engedjétek meg nekem, hogy hiva-tásom szerint a házas életre vonatkozólag néhány gondolatomat közölhessem veletek.

Minden szövetségnek alapja s fenntartója a kölcsönös egyetértés; a nélkül nem is jöhet az létre, nem is állhat fenn, következésképp nektek is, t. jegyesek! kik a mai napon ünnepélyes esküvel készültek megerősíteni azon szent szövetséget, melyet szívetekben már régebben megkötöttetek, szükséges mindenekfelett egyetértőknek lenni, más szóval: ez önalkotta birodalomban, a házas életben közösen kell munkálnotok, közösen kell uralkodnotok. Igen, mert bár a férj a háznak feje s a kormányzat is őt illeti; mindazáltal uralkodása nem lehet önkényü, nem zsarnoki, mely valamint a népek, ugy a családok éltében is az ily önkénykedés tartama alatt az elégedetlenség és benső forrongás magvait szokta elhinteni, hanem alkotmányos, mely csak kölcsönös egyezkedés és egyetértés által elérhető; és ha már a férj nem kíván magának önkényü hatalmat, annál kevésbbé vágyhatik arra a nő, kinek akarata a szent irás szerint: «*Férje birodalmában van*». A férj köteles gondoskodni házáról, de e gondban a nőnek osztzkodni kell, ki takarékosság, rendtartás és tartatás által éppen annyit maraszthat meg a háznál, mennyit a férj ahoz szerezni képes. A férj oltalmazója, ugyszólván karja lesz a nőnek, mind őt magát, mind női erényeit védeni tartozván; másfelől a nő segítőjévé, őrangyalává válik férjének, hogy beteljesedjék az irás szava: «*Megnyeri a jót, a ki talál feleséget és vett jóakaratot az Urtól*». Valamint a szerződő feleknek: ugy a házas társaknak jogaik, kívánságaik vannak, melyeket, hogy a házi csend és béke fennmaradjon, nem lehet megtagadni; de a szertelen követelés éppen oly igazságtalan eljárás, mint az indokolatlan megtagadás s ezért csak kölcsönös egyetértéssel lehet azokat kiegyenliteni. — E mellett a férjnek ugy mint a nőnek vannak kötelességeik nem csak egymás iránt, hanem mások iránt is: ott vannak a szülők és rokonok, a haza és nemzet, a vallás és egyház, mindezek szeretetet, buzgóságot, néha áldozatot kívánnak; de ha a kötelesség-érzettől nincs mind a két fél eléggé áthatva, minden igyekezet és akarat megszorítást szenved. Mindezekért tehát a házas feleknek

szükséges egyetértőknek lenni szóban és tettben, érzésben és cselekedetben; mert a hol egyetértés van, ott nincs megbántás; a hol megbántás nincs, ott nincs harag, és a hol harag nincs, ott nincs viszálykodás.

Minthogy, szeretett új pár! a házias életet fennebb két egyesült szív-alkotta birodalomnak neveztem s a titeket is ilyenek tartom, törvénykönyvet is adok kezetekbe, melynek czime: szeretet. Ha van törvény, melyet mint a társadalmi élet áldását tisztelnünk kell: a szeretet törvénye megérdemli azt. Isten maga az erők vonzódása, a szeretet törvénye szerint kormányozza a világot. Idvezitőnk az egymáson segítség, a szeretet törvényére alapította a keresztény vallást. De hol volna erre nagyobb szükség, mint a házias életben, hol a mennyivel kisebb a kör, a melyre az kihat, annyival nagyobbak kell lenni az erőnek, a melylyel munkál? Szeressétek azért ti is, t. jegyesek! egymást tisztán, önzéstelenül és igazán; akkor nem kell attól félnetek, hogy egymást megbántjátok; mert a szeretet az apostol szavai szerint: *nem gerjed hamar haragra*; akkor nem lehet egymásban kételkednetek, mert *a szeretet nem örül a hamisságnak*, sőt teljesen hinnetek, biznotok kell egymásban, mert *a szeretet mindeneket eltűr, mindeneket reményl*; s hogy többet ne említsek, azon sem lehet aggódnotok, hogy az évekkel a melegség, mit most egymás iránt éreztek, erejét veszteni fogja, mert *a szeretet soha el nem fogy*. Im lássátok, t. jegyesek! ezek azon törvényczikkek, melyeket a szeretet égi betűkkel ír be szívünk táblájára; ezeket olvassátok, ezeket gyakoroljátok; mert a szeretet egymaga elég arra, hogy szövetségteken az Isten áldása megnyugodjék; ez a hűséget, az egymással való megelégedést, az egymás iránti bizodalmat biztosítja számotokra s a hol ezek megvannak, ott meg van a *boldogság*.

Végül fogadjátok el tőlem még jelszavul: *az Istenben való bizodalmat*. A legjobb hajós sem kerülheti ki mindig a szirteket és örvényeket; a legszerencsésebb ember sem lehet ment mindig a sors kisebb-nagyobb csapásaitól. Nektek is, t. jegyesek! kik előtt egy minden tekintetben hizelgő és sokat ígérő jövő áll, lehetnek csalódásaitok; mert hiszen csak az olyan ember nem szokott csalódni, a ki soha sem számít; — jöhetnek napok, melyekről ezt mondjátok: *«Nem szeretem ezeket»*; jöhet idő, midőn a remegő Péterrel így kell felkiáltanotok: *«Uram, tarts meg minket, mert*

elveszünk!» Ily körülmények közt, t. jegyesek! legyen bizalmatok Istenben, mert ő megszabadítja a benne bizókat. Valamint megfordítva, ha a szerencse napja mosolyog rátok és házatokra, ha a boldogság édes érzete fogja el sziveteket, a mit mi mindnyájan szivből óhajtunk, akkor se felejtkezzetek meg Istenről, adjatok hálát az élvezett jókért, mert csak az olyan öröm lehet tartós, csak az olyan boldogság van biztosítva, mely az Isten iránti bizalmon alapul.

És most nem is fárasztom tovább figyelmeteket; elmondtam röviden azt, a mit szükségesnek láttam arra nézve, hogy e szövetség, melyre a szülők, rokonok és jó barátok örömmel tekintenek, melytől haza és egyház, nemzet és vallás sokat várnak, a mely iránt oly édes remények élnek a tetekben és a mi keblünkben, áldásthozó és boldogító legyen. Nincs tehát egyéb hátra, minthogy e szövetséget a szokott eskü letétele által is megerősítsétek. Minthogy pedig ennek alapja a szeretet, egyházi szokásaink szerint kikérdezlek mindkettőtöket, feleljetek érthető hangon.

(Kikérdezés és eskü mint fennebb.)

Isten! Atyánk a Jézusban! A te hatalmad és szereteted mive minden olyintézmény, melyen a társadalom, mint alapköven nyugszik. A te bölcsességed hirdetője minden cselekedet, melytől az emberiség jóléte és boldogsága függ.

Áldott légy, oh Atyánk! hogy tengernyi szeretetedből lelkünk szeretet-forrását is táplálad. Áldott légy, hogy a mi szivünkbe is csepegtettél azon mennyei érzésből, mely a világot megszépíti s a kebelt paradicsomi örömek lakhelyévé teszi. A szeretet érzése az, mely a férfi és nő szivét összefüzi, hogy a házasság által egyek legyenek. A szeretet érzése az, mely e nemes fiatal párt is egyesítette, hogy megosztva szivöket, megoszszák az élet örömeit s ha jönnek — keserveit is. De tudjuk, Atyánk! hogy minden emberi akarat gyenge, ha a te Lelked ereje nem gyámolítja; tudjuk, hogy minden földi remény meghiusul, hogy még a szeretet sem boldogít, ha nincs a te áldásod rajta.

Kérünk azért tégedet, oh mi Istenünk! áraszd ki áldásid kettős mértékét e fiatal párra, kik a te nevedben léptek házassági szövetségre. Neveld szivökben a kölcsönös egyetértést, igaz szeretetet és szeplőtelen hűséget, hogy a mily vidám színben mosolyog most életök reggele, oly vidám és boldog legyen egész életök. Nyugodjék meg a te jó kedved rajtok, áldd meg testi és lelki békével, adj nekik állandó egészséget és hosszú életet; áldd meg munkáikat sikerrel, céljaikat kívánt kimennetellel, reményeiket valósulással; áldd meg őket a családi élet örömeivel, a szeretet élő zálogaival. Ird mélyen keblökbe azon kötelességeket, melyekkel mint polgárok a hazának, mint keresztények az anyaszent-

egyháznak, mint gyermekek szülőiknek tartoznak s majd mint szülők, gyermekeiknek tartozni fognak.

Tedd állandóvá kebledben az igaz vallásosságot, hogy a te félelmedben és a te benned való bizalomban erősek legyenek az élet változó viszonyai között. Oltalmazd őket nagy szerencsétlenségektől. Legyen béke és jólét házukban. Angyalaid álljanak őrt mellettök éjjel és nappal. Légy velök te a siron innen és a siron túl. Mi Atyánk stb.

Bezáró beszéd.

És most, fiatal házaspár! áldjon meg titeket Isten minden áldásával. Teljesüljenek azon forró óhajítások, melyeket szerető szülők, édes testvérek, jó barátok kívántak nektek. Nyiljanak számotokra az új pályán bőven az öröm virágai. Legyen Isten veletek most és mindörökké. Amen.

III.

A mi segedelmünk legyen a szeretet örök kútfejétől, a mi Istenünktől és Atyánktól, kinek áldása kifogyhatatlan. Amen.

Legyetek köszöntve, keresztény jegyesek! az Urnak szent házában az ő szolgája által! Legyen megszentelve a szándék, mely szerető tieitek kíséretében ide vezérelt! Legyen áldott a szó ajkaitokon, melylyel egymásnak örök hűséget fogadtok! Igen, mert csak most válik kötelezővé az az édes viszony, mely mint a tavaszi napsugártól melengetett bimbó, észrevétlenül fejlett ki ifju kebletekben; most kell megerősítenetek Isten és világ előtt azt a szövetséget, mely sziveteket már évek előtt egymáshoz kötötte vala.

Bizony ez óra komoly és fontos mindnyájunkra nézve; mert miként az épület szilárd tartóssága a kő és anyag jóságától s egymáshoz való kapcsolásától függ: ugy a társadalom virágzó jólétének, a haza és nemzet szabadságának alapja és biztositéka az egyes családok jóléte és boldogsága. Innen van, hogy a társadalmi életben ösztönszerű érdeklődés vehető észre a házasságkötések iránt, s azon pillanatban, a mint itt vagy ott egymást szerető szívek komoly szándokát a hir szárnyaira veszi, mindenki remény- és aggodalommal kérdi magától: ha vajjon egymáshoz illenek-e, egymás boldogítására vannak-e teremtvé azok, a kik egy egész életre kívánnak szövetkezni? nemcsak, de igen sokszor még ité-

letet is mondanak felettök, s mintha Isten kezökbe tette volna le a jövő titkos könyvét: sejteni, látni, tudni vélik azt, a mit Istenen kívül senki előre nem láthat, nem tudhat.

De bármily nagyjelentőségü legyen is a házasságkötés ránk és másokra s általában a társadalomra, mégis fontosabb rátok nézve, kik e szövetséget kötitek. Ti ma egy egészen új világba léptek, más szokások, törvények és elvek uralma alá vetitek magatokat; járástok-kelestek, háztartástok és időtöltéseitek, napi foglalkozástok és éji álmaitok bizonyos átalakuláson mennek keresztül, mint a föld, midőn a természet egyik évszaktól a másikba lép át s a virágzást gyümölcs, a hideget meleg s majd ismét jég és fagy váltja fel. Hiszen, hogy egyebet ne említsek, te, tisztelt vőlegény! e perczen lemondasz arról a szabadságról, melylyel mint magános ember birtál s cselekedeteidért többé nem csak Istennek és saját lelkiismeretednek, de azon kedves lénynek is felelős vagy, ki a szeretet bűbájos hatalmával csüng rajtad s egyedül tőled várja szivének örömét, boldogságát és üdvét; azon kedvtelések és változatos élvek, melyekre a világ nyitva, tárva áll, melyek eddig mámorosító hatással csábitottak magukhoz: ma elveszítik varázsszínöket s többé nem vonzanak, legalább úgy nem, hogy ne éreznéd, miként minden lépés, melyet ez irányban teszel, egy-egy mértföldnyi eltávozás éppen attól a czéltől, a hova igyekszel; e pillanattól fogva a te világod csak azon kör szélső pontjáig terjed, a melyet jegyesed, nemsokára hitvesed szive szerelme von körülte; e hölgy lesz szived királynéja, háza az azon kedves kis birodalom, mely kincseivel boldogíthat s ha e keskeny körben nem találod fel azt, akkor a nagy költő neked is irta enyelgő versét:

«A világ egy kopott szekér,
Haladna, de nem messze ér.»

[*Arany János.*]

És te, kedves menyasszony! e lépéssel kiszakítod magad azon karok közül, melyek a szülői, testvéri és rokoni szeretet melegével ölelének; elhagyandod nemsokára a hajlékot, hol bölcsöd rengett, melyet rád nézve öröm és fájdalom tett megszenteltté, hová az élet tündéries szakának, a gyermekkornak annyi édes emléke köt; hogy sorsod azon férfiú sorsához kösd, kiben ábrándjaid valóssággá lettek s eszményképed megtestesült, ki iránt szived telve

szeretettel s a kitől te is hasonló érzelmet, védelmet és boldogítást vársz és remélsz.

De mit veszek észre? Mintha könnyü felhőfoltok vonulnának végig homlokotok derűjén; mintha köny nedvesitené szemeidet, kedves menyasszony! Ne bántsátok s ne bánjátok ezt, e pillanathoz igen jól illenek azok. Hisz e frigy mindkettőtöktől áldozatot követel; de ez áldozat — s ezt vigasztalástokra mondom — éppen mint az, melylyel Istennek tartozunk, kedves, ez áldozat csekély ár azért a boldogságért, melyet a házas élet a házastársaknak ad. Avagy nem boldogság-e birni egy lényt, kit nem érdek köt hozzánk, mely változván, változtatja figyelme tárgyát is; hanem a szeretet, mely ha igaz és mély, soha el nem fogy? birni egy nőt, ki örömeinknek és fájdalmainknak hű osztályosa, mi által mig amazok megkétszereződnek, ezeknek elvész sulya fele része. Nem boldogság-e birni egy lényt, ki előtt lelkünk gondolatait, szívünk érzelmeit nyiltan, leplezetlenül feltárhatjuk, tanácsával élhetünk, hiv védelmére számithatunk, a nélkül, hogy akár kigunyoltatástól féljünk, akár, hogy e hiv önodaadást nem leszünk képesek teljesen viszonzni? És ki tudná előszámlálni mindazon előnyöket, melyeket a házas élet nyújt, a melyek miatt e szövetség amaz első pár ember óta fennáll és fenn is fog állni mindaddig, mig a földön emberek lesznek, az emberek keblében szív s a szívben szeretet, melyről a költő ihletetten énekli:

«Mindenható szeretet, a ki éltetsz
 Ajkad melengető fuvallatában;
 Kezed mindent újjá teremt, kiszinez . . .
 A virágban, fényben s madár dalában
 Hirdetve vagy s lágyan beszélsz a szívhez.
 Csudásan összekötni bírod
 A mélységet a magossággal;
 Bátor és félénk, erős és gyenge
 Rokonulnak hatalmad által!
 Boldogságodnak nevet még nem adtak
 S fájdalmad is sajátos kéjjel gazdag.»

[*Tompa Mihály.*]

Nem lehet ugyan tagadni, hogy a boldogságot, melyet szavaimmal festeni kívántam, nem minden házas életben találjuk fel; ám az élet gyakran kijátszodja számításainkat, s nem egy példa van rá, hogy egy menyegző nem a menny örömeinek, de a földi szenvedések legkeserűbbjeinek lön kiapadhatlan forrásává. Az ég

oltalmazzon meg titeket, hogy valaha e szenvedéseket megkóstoljátok! S ha ez ünnepélyes pillanatban ezekre is rámutatok, teszem azért, hogy általa óvatosságra intselek; mert a veszély rendszeren azokat éri, a kik előtte szemet hunynak s nem azokat, a kik félve tőle, kikerülni igyekeznek.

Mi módon lehet már kikerülni azokat a szenvedéseket, melyek nem egy házas életből fakadnak? Mi módon lehet biztosítani azt a boldogságot, melyet a házas életben keresünk? Erre nézve útastást adni szinte lehetetlen; mert miként a különböző virágok különböző ápolást igényelnek, hogy teljes díszben viruljanak s egyik bő vízben, a másik száraz földben, az egyik napfényen, a másik árnyékban tenyészik jobban: ugy a különböző emberek is egyéniségökhöz képest különböző útakon és módokon boldogíthatók, a miben egyik örömét leli, lehet a másokra nézve szerencsétlenség és megfordítva, a miért ez elkeseredik s megátkozza az órát, a melyben született, amarra nézve lehet valóságos áldás és jótétemény. Így a házas felek közötti boldogságot sem lehet ilyen vagy amolyan szabályokhoz kötni. Van akárhány háznép, hol férj és feleség egymással teljesen megelégedettek, pedig nem tündökölnék valamely kiváló tulajdonokkal és van rá példa, hogy a legszebb remények közt kötött házassági szövetségek, a nélkül, hogy oka tudatnék, hogy akár egyik, akár a másik fél hibáztatható lenne, szerencsétleneknek bizonyulnak be. Ezért tartja a magyar példabeszéd, hogy a *«házasság Isten dolga!»*

Ugy van, a házasság Isten dolga! S bizonyára hiába kötlek én össze titeket, keresztény jegyesek! ha az Isten e szövetségkötéshez áldását nem adja! Hásztalan igérek én nektek paradicsomot, ha saját bensőtökben nem találjátok fel azt. Azonban félre ne értsetek. Nem akarom én evvel azt mondani, hogy Isten a mi, főleg pedig a ti akaratotok nélkül is tartóssá teszi kötésteiket; még kevésbé állítom azt, hogy a házas élet paradicsomához saját igyekezetetek nélkül is eljuthattok, mert igaz az a közmondás is, hogy: *«kiki a maga szerencsésjének kovácsa;»* minélfogva tenmagatoknak is meg kell tenni jövő boldogságtokért mindazt, a mi halmatokban áll, mit én néhány vonással érintek.

Kedves mátkapár! Mondám, hogy a házasság szent szövetségének alapja nem lehet az érdek, hanem a szeretet. Első tehát ez: igyekezzetek szívetek egymás iránti mostani szeretetét állan-

dóan megőrizni. Ez a szeretet tanít meg téged, vőlegény Atyámfia! arra, hogy jövődöbeli házastársaddal, mint az irás szerint gyöngébb edénnyel, szeliden, kimélve és gyöngéd indulattal bánj s a férj hatalmával soha vissza ne élj; mert a zsarnokság valamint a polgári, ugy a családi életben is rendesen a béke felzavarójává lesz. Különben is a nőt egyedül a férj szeretete élteni, e nélkül a legkedvezőbb társadalmi helyzetben is időnap előtt elhervad vagy idegen föld tápláló nedve után nyújtja ki szive gyökérszálaikat, s akkor vajmi mérges gyümölcsök teremnek a férj számára. Ez a szeretet tanít meg téged is, menyasszony Atyámfia! hogy legfőbb hivatásodat férjed boldogításában keresd, s a békességért, ha kell, tőrj, tagadd meg magad, vagy a mit el akarsz érni, szeretet által kísérel meg, mely mindenható. A nő legbiztosb fegyvere a szeretet s annak gyakran egy szavával vagy egy nyájas tekintettel többet ér el férjénél, mint a harag és dacz nehéz ágyutelepeivel. Mondám, hogy a házastársak egymás örömeiben és fájdalmaiban bizalmas osztozó felek. Legyetek azért ti is egymás iránt bizalommal. — A bizalom a szeretet gyermeke, hol ez nem hiányzik, amaz is meg van. A bizalom sok édes perczet szerez és sok keserü órát eltávoztat. Különben is vannak oly bajok, van akárhány ugynevezett házi titok, melyeknek nem szabad a világba kiszivárognok; pedig hol a férjet és nőt teljes bizalom nem egyesíti, hol akár az egyik, akár a másik bizalma idegen sziv előtt nyilik meg, ott lehetlen, hogy a bajok és titkok nyilvánosságra ne jöjjenek, lehetlen, hogy a gyanu és félreértés be ne lopódzék a családi élet szentélyébe, melynek nyomán vész jár és pusztulás. Még a háztartás gondjai is bizalomra intenek, mert a munkásságnak és szorgalomnak csak ott van igaz látszata, hol a férjet és feleséget egy lélek vezérli, hol mindenik tudja, mit akar a másik, s miként az élveket, ugy a terheket egymással hiven megosztani készek. Igyekeztek arra, hogy bár hol lesztok, biztositva legyetek szülőitek, testvéreitek, rokonitok és barátaitok jó indulatáról és szeretetéről; mert bár mily boldogok lesztok is együtt, sokszor lesz szükségtök résztvevő keblekre, s hol találnátok ilyenekre, ha nem azoknál, kiket a vérség szent láncza, a barátság gyöngéd érzelme csatol hozzátok? Végre legyetek — kérlek — istenfélők és vallásosok. Meghajolni egy fővalóság előtt, tisztelni szent nevét: oh mily szép ékessége ez a legfényesb emberi észnek! főleg pedig a nőnek, ez egyetlen

paizsa, melyről a kísértetek nyilai ártalom nélkül visszapattannak; ez az a bűvös szer, mely megvéd a szerencse incselkedései és a szerencsétlenség csábításai között; erőt ad küzdeni s ragaszkodni az erényhez, mely maga a legfőbb boldogság.

És most felhivlak szövetségteknek esküvel is megerősítésére. Mielőtt azonban ezt tennétek, nyilvánítsátok ki e gyülekezet előtt is, hogy ti azt szeretetből teszitek le.

(Kikérdezés, eskü és ima mint az előbbieknél.)

IV.

«*Álmában ad Isten a férfinak nőt*» — ez Mózesnek, a próféta-
tának szava. Adjad, oh Isten! hogy az álom, melyben bizva ez
ifju pár a te szined előtt szövetséget köt, életök gyönyörteljes folya-
mában nyerje megvalósulását. Amen.

Kedves Atyámfiai! Keresztény jegyesek! Nem volt s bizo-
nyára nem is lesz élteteknek fontosabb pillanata, mint ez, midőn
oly szövetséget akartok kötni, mely jövő boldogságtoknak lesz
alapja, vagy kezdete egy oly útnak, mely virágok közül, szelid le-
vegőben s nyájas napsugár közt indul ki, de tán hamarabb mint
vélnők, meredek hegyekhez és kopár kősziklákhöz jut, melyeken
igen nehéz lesz az áthatolás, s így is célérés helyett tán attól
messze, messze távoztok el. Ily komoly helyzetében az életnek
lehetlen segélyért Istenhez nem folyamodnunk. Ma ugyan már
sokak által a házassági szövetség is egyszerű polgári szerződésnek
tartatik; de a gyarló ember ezért aligha súlyt nem fektet ezután
is arra, ha vallásos ihletettség és az egyház szertartásai e szerző-
désnek magasb értéket adnak. Jaj a társadalomnak, mely e szent
szövetséget vallásos jellegéből végképen kivetközteti! Jaj! ha az
emberek élettársukat is úgy tekintik, mint közönséges adás-vevési
tárgyat, mint portékát vagy egy darab földet, melyre elég a vásári
cédula, esetleg a kötlevel. Nemde, ifju jegyesek! ti is komolyan
óhajtjátok: vajha Isten áldása lenne a ti szövetségteken! Nemde
azért kötitek e szövetséget legkedvesebb embereitek jelenlétében,
mert azt vélitek, hogy a ti hitetek, Isten jelenléte s annyi jó sziv
őszinte kívánata megszenteli frigyeteket! Nemde azért hívátok
meg engem is, hogy tisztemben járjak el s könyörgésemben áldást

kérjek rátok Istentől. Előbb azonban engedjétek meg közölnöm veletek egy-két gondolatomat.

Első, a mit nektek ajánlok: a házas élet iránti nemesb, magasztosabb fogalomszerzés, mint a minőt az életben többnyire látunk. Halljátok, mit mond erről a Példabeszédek írója: «*Megnyeri a jót, a ki talál feleséget.*» Más helyen: «*A jó feleség férjének koronája.*» Meg más helyen: «*Jobban van dolga kettőnek, mint egynek.*» Méltassátok figyelemre a Hoseás próféta szavát: «*A férfi felkeresi a jó nőt a legmesszibb földön is.*» Vessétek szívetekbe az Énekek Éneke írójának eme gyönyörű mondását: «*Erős a szeretet, mint a halál, kemény mint a koporsó*» és ama másikat: «*A lélek is, a menyasszony is azt mondja jegyesének: Jövel!*» Így, így gondolkozzál a szeretetről, ilyen legyen képzetetek a házas életről, kedves ifju pár! Ekkor a ti szeretetetek: «*a tökéletesség kötelékévé lesz, lesz a lélek gyümölcse, mely Istentől van.*» Ekkor te, kedves vőlegény! el fogod mondani a Zsoltáriró királylyal: «*Szebb az én szerelmesem minden ember fiainál*», és te boldog menyasszony! az Énekek Énekének írójával így szólandasz: «*A szerelem miatt beteg vagyok én.*» A szeretet, ez a mindenható erő legyen legelőször is szívetek állandó lakosa. Evvel boldogságtok biztos és állandó, de ha ezt kihülni engeditek kebletek tüzhelyéről, elzordonul körültek a lég, a sziv virágainak helyét tövisek foglalják el, gyümölcs helyett vad bogyó terem éltetek kertében, az öröm búra változik; és már ekkor nem látjátok egymást oly jónak és szépnek, mint azelőtt, elégedetlenség fészkel be magát szívetekbe s földi boldogságtok szivárványképe tova tűnik el. Szívetek szeretetét tehát egymás iránt őrizzétek meg; így ha beborul is néha házaséltetek ege, csak a meleg lesz kisebb, de a világosság megmarad; ez a munkásságra képesekké tesz, s munka által — higyjétek el — türhetővé válik bármi sors.

Második, a mit ajánlok nektek, ifjú jegyesek! a munkásság. Ez most szükségesebb, mint bármikor volt, mert ma a megélhetés nehezebb, mint volt valaha. A munkásság, Keresztény Atyámfiak! önmagáért is szép és kívánatos, minthogy ez az időt hasznosan tölti be, a testet elpuhulni, a lelket léhaságokkal foglalkozni nem engedi; de becsét különösen anyagi haszna adja meg, mert neveli jólétünket, függetlenséget ad, szabadságra visz. Ma Atyámfiak! a világ főmozgató ereje a munka. De ne higyjétek, hogy azért min-

denki hódolna a munka elvének. Vannak a társadalomnak oly tagjai is, kiknél életmód a csalás és koldulás; azonban ahoz becsületes ember soha, ehez csak végszükségben folyamodik a nyomorult. Isten óvjon meg titeket ettől, s bizonyára meg is óv, csak hiven munkálkodjatok. Mert bármit mondjanak némelyek korunk általános elszegényedéséről, én úgy tapasztaltam, hogy az igaz munkás kézzel vagy észszel, kapával vagy tollal — bárha ez sokszor nagy küzdelembe kerül — meg tudja szerezni maga és övéi mindennapiját. Erre törekedjétek ti is és pedig most mig ifjak és kevesen vagytok; sőt ha lehet, szerezzetek valamivel a szükségesnél többet és azt takarítsátok meg; mert a házas életben nem az áll, hogy minden kezdet nehéz, sőt inkább az nagyon is könnyű. *«Kis kunyhó s hű szerelem, ez az a mit kér szívem»* — így biztatják egymást eleinte vőlegény és menyasszony; de ha majd apává és anyává lesznek, át fogják látni, hogy még egyébre is van szükség, hogy szép szóval ebédelni s ábrándozásból ruházkodni nem lehet. Igen, a házas életben a gond és szükség az évekkel versenyt tartva szaporodik, s ezért munkásság, igyekezet és takarékoság által a kedvező jelenben előre kell készülni a netalán több gondot kívánó jövőre.

Végre ajánlom nektek az igaz vallásosságot. A vallás az a tudomány, melyre évezrek után újra meg újra visszatér az emberiség, mely mindig egy messzibb jövőre mutat s vágyó tekintetünket a végtelenség nagyszerű perspektívájára függeszti. A vallás a szív poézise s egyedül ez az, mi érzései által érti meg az Istent, nem meghatározhatlan gondolatokban, mint az ész. — Szépen mondja egy franczia író, hogy: *«a tökéletes hit a szívben lakozó Istenség»*. Ilyen legyen a ti vallástok, ifju jegyesek! Ez legyen hitetek. Így lakozzék szívetekben az Isten. Sorsunk bizonytalan. Az ember úgy függ múlt és jövő között, mint két örvény között a szikla: előtte, utána mindenütt sötétség, alig vesz észre néhány árnyképet kiemelkedve a két örvény mélyeiből, ez is csak feltűnik tekintete előtt és ismét alámerül. E szirtek és sötétség között egyetlen biztos vezérlő fáklyavilág a vallás. Ez isteni fényt lelkeitekben kiálunni ne engedjétek. E biztos vezérlő kalauzt szeméitek elől soha el ne téveszszétek.

Igy felkészülve induljatok el immár a magatok elébe vett úton.

(Kikérdezés, eskü, ima mint az előbbieknél.)